

International
**SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL**

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:43
sssjournal.com

pp.4691-4700
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 29/07/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 10/09/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 10.09.2019

HAFİF MENTAL RETARDE ÇOCUKLARA SAHİP EBEVEYNLERİN YAS TEPKİLERİNİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

REVIEWING THE GRIEF REACTION OF THE PARENTS WHO HAVE CHILDREN WITH MILD MENTAL RETARDATION IN TERMS OF THEIR SOCIO-DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS

Ceren ALTINTAŞ BIÇAKÇI

İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul/TÜRKİYE

Dr. Öğr. Üyesi Engin EKER

İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul/TÜRKİYE

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1713>

Reference : Altıntaş Bıçakçı, C. & Eker, E. (2019). "Hafif Mental Retarde Çocuklara Sahip Ebeveynlerin Yas Tepkilerinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesi", International Social Sciences Studies Journal, 5(43): 4691-4700.

ÖZ

Bu araştırma hafif mental retarde çocuklara sahip ebeveynlerin, bu durumdan dolayı yaşadıkları yas tepkilerinin sosyo demografik özelliklerine göre incelenmesini kapsamaktadır. Araştırma; 2018-2019 Eğitim ve Öğretim yılının, İstanbul ili Sarıyer, Kağıthane, Eyüp İlçelerindeki 6-12 yaş aralığındaki wisc-r zeka testine göre hafif mental retarde tanısı almış çocukların ebeveynlerini kapsamaktadır. Araştırmaya 150 anne ve 150 baba olmak üzere 300 hafif mental retarde çocuğa sahip anne/baba katılmıştır. Çalışmada ebeveynlerin çocuklarının tanısından sonraki dönemde yas süreçlerini incelemek için "Yas Ölçeği", ve araştırmada yer alan ebeveynlerin demografik özelliklerini tanımlamak için "Kişisel Bilgi Formu" uygulanmıştır. Analizde frekans dağılımı, t-testi, tek yönlü varyans (One Way Anova), scheffe post-hoc, pearson korelasyon, spearman rho analiz teknikleri uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda hafif mental retarde çocuklara sahip ebeveynlerin yas süreci sosyo demografik değişkenlere göre farklılaşmış farklılaşmadığı incelendiğinde olumlu cevap verilmektedir. Yas ölçeğinde annelerin toplam yas puanıyla kendilerinin kaçınıcı evlilik yaptığı arasında ve eşlerinin (babaların) kaçınıcı evlilik yaptığı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Babaların toplam yas puanı ile kendilerinin kaçınıcı evliliği yaptığı ve eşlerinin (annelerin) kaçınıcı evlilik yaptığı arasında da pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Annelerin yas ölçeği davranışsal alt boyutunda annelerin yaşına göre farklılaştığı bulunmuştur. Annelerin yas ölçeği duygusal alt boyutunda elde edilen puan ortalamaları öğrenim düzeyine göre farklılaştığı bulunmuştur. Babaların yas ölçeği davranışsal alt boyutunda ve toplam yas puan ortalamasında öğrenim düzeyine göre anlamlı bir fark görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yas Tepkileri, hafif mental retardasyon, demografik özellikler

ABSTRACT

This research covers reviewing the grief process of the parents with children who have mild mental retardation in terms of their socio-demographic characteristics. The research covers the parents whose children between the ages of 6-12 in the 2018-2019 academic year in Sarıyer, Kağıthane, Eyüp districts of the İstanbul province received the diagnosis of mild mental retardation according to the wisc-r intelligence test. 300 parents, 150 of whom are mothers and 150 of whom are fathers, who have children with mild mental retardation, participated in the research. "Grief Scale" was applied in the study in order to examine the grief process in the period after the diagnosis of the parents' children, and 'Personal Information Form' was applied to define the demographic characteristics of the parents involved in the research. In the analyses, frequency distribution, t-test, one way analysis of variance (One Way ANOVA), scheffe post-hoc, pearson correlation, spearman rho analysis techniques were applied.

As a result of the research, positive answers have been given when reviewing whether the grief process of the parents who have children with mild mental retardation differs or not according to socio-demographic variables. In the grief scale, significant positive relations were found between the total grief score of the mothers and the number of marriages they had and the number of marriages of their spouses (fathers). Significant positive relations were also found between the total grief score of the fathers and the number of marriages they had and the number of marriages of their spouses (mothers). It was found that the behavioral subscale of the mothers' grief scale differed according to the age of the mothers. It was found that the point averages which were obtained

from emotional sub-dimension of the mothers' grief scale differed according to their education level. A significant difference was seen in behavioral subscale of the fathers' grief scale and total grief point average according to education level.

Key Words: Grief Reactions, mild mental retardation, demographic characteristics

1. GİRİŞ

Sosyolojik bakımdan aile toplumun temelinde yer alır (Ende İnce, Güdücü Tüfekçi, 2015). Çiftler evlenerek aile olmaya adım atarlar. Evlendikten sonra çiftler kadın ve erkeğin ortak ürünü olan çocuk sahibi olmak isterler. Ebeveynlerin ve toplumun doğacak çocuktan beklentileri vardır. Bu beklentilerin sonucunda çiftler çocuklarını kendileri ve toplum için mükemmel/kusursuz olarak hayal ederler. Ancak bebeğin doğumdan önce veya doğum sonrasında yeti yetersizliği olduğunun anlaşılmasıyla çiftlerin kurdukları hayaller yıkılır. Hayallerin yerini yeni kaygı ve korkular alır.

Yeti yetersizliği, bireyin durumundan dolayı toplum içerisinde ki rollerini tam olarak gerçekleştirememesine neden olmaktadır. Bu durumun aile fertleri üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Olumsuz etkilerinden bir tanesi de yeti yetersizliği olan çocuğun aile üyeleri üzerinde duygusal yük oluşturmalarıdır. Oluşan bu duygusal yük aile bireylerinin stres altında olmalarına neden olmaktadır. Buna karşılık aile üyeleri stresle başa çıkma tepkileri geliştirir (Minners, 1988; Mccubin, Huang, 1989). Ebeveynler çocuklarındaki yeti yetersizliğine uyum sağlayabilmeleri için çeşitli aşamalardan geçerler. Bu aşamalar inkar, şok, kaygı vb duyguları içerir. Yapılan çalışmalarda ebeveynlerin çocuklarındaki bu durum karşısında sorumluluk hislerinin yüksek olduğu görülür. Bundan dolayı ebeveynlerde yoğun suçluluk duyguları ortaya çıkmaktadır (Yurdakul ve diğ., 2000). Ebeveynlerin ayrıca çocuklarının gelecekları için kaygı duydukları görülmektedir (Çürük, 2008).

Mental retardasyon tanısı alan çocukların gelişimlerinde aileleri önemli rol oynar. Ancak ebeveynlerde çocuklarının durumlarından dolayı psikolojik zorlanmalar yaşarlar. Mental retardasyonlu çocuklara sahip ebeveynlerle yapılan araştırmalarda bu ebeveynlerin kaygı ve depresyon düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür (Aysan, Özben, 2007; Dereli, Okur, 2008). Başka bir çalışmada ise bu ebeveynlerin suçluluk ve utanç duyduğu bulunmuştur (Karaçengel, 2007). Anlıksal yeti yitimi derecesi ile ebeveynlerin karamsarlık ve umutsuzluk düzeyleri arasında pozitif ilişkiler gözlenmiştir. Bunun yanı sıra ebeveynlerin maddi durumlarıyla umutsuzluk/depresyon düzeyleri arasında negatif yönlü ilişkilere rastlanmıştır (Köksal, 2011).

Ebeveynler çocuklarındaki yeti yetersizliği durumlarında yas gibi karmaşık duygular içerisinde olurlar. Yas, kişinin değer verdiği kişiyi yitirmesi sonucunda ortaya çıkan psiko-biyolojik durumdur. Yas sadece fiziksel ölümler karşısında ortaya çıkmayabilir. Ebeveynler hayallerinde ki mükemmel çocuklarını yitirdiklerinde de yas tepkileri verebilir (Sarısoy, 2000). Ebeveynlerin mükemmel çocuklarını kaybetmeye alışmaları zor olur. Bu durum ebeveynlerde ruhsal çöküntüye neden olmaktadır. Çocuk artık başarısız olan çocuk olarak görülmektedir. Bu da ebeveynlerde sevilen kişinin yitirilmesindeki yas sürecini beraberinde getirmektedir. Elisabeth Kubler Ross'a (1969) göre yas sürecinin 5 evresi vardır. Bu evreler inkar, öfke, pazarlık, depresyon ve kabullenmedir (Kubler Ross, 1969). Bu 5 evre sırası kişiden kişiye göre değişiklik gösterebilir. Aynı zamanda bu evreler ölüm ve diğer tüm kayıplar karşısında verilen tepkileri içermektedir. Burada sevilen kişinin yitilmesiyle ebeveynlerin çocuklarındaki hafif mental retardasyon durumunu öğrenmesi arasında paralellik kurulabilmektedir.

Mental retardasyon tanımları 1800'li yıllara dayanmaktadır. Amerikan zeka geriliği birliği'ne (AAMR) göre mental retardasyon: "zihinsel işlevsellik ile kavramsal, sosyal ve uyumsal becerilerde ciddi sınırlılıklarla karakterize yeti yitimi" olarak tanımlanmıştır. (Tekinarslan, 2010; Erez, 2012). Dsm v tanı ölçütlerinde mental retardasyon nörogelişimsel bozukluklar altında gruplanmıştır. Aynı zamanda anlıksal yeti yitimi olarak belirtilmektedir. DSM V tanı ölçütlerine göre mental retardasyon: "kavramsal, toplumsal ve Uygulamalı alanlarda işlev eksiklikleriyle giden bozukluk" olarak tanımlanmıştır. DSM V anlıksal yeti yitimini 4 evreye ayırır. Bu evreler ağır olmayan, orta derece, ağır ve çok ağırdır.

Bu bağlamda hafif mental retarde çocuğa sahip ebeveynlerin bu durumdan dolayı yaşadıkları yas tepkilerini etkileyen sosyo-demografik özellikleri incelenmesini kapsamaktadır. Bu genel amaç çerçevesinde araştırma problemleri ve hipotezleri şu şekildedir:

Hafif mental retarde çocuklara sahip ebeveynlerin yas tepkileri/ süreçleri ile demografik değişkenler/ özellikler arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?

HİPOTEZ: Hafif mental retarde çocuklara sahip ebeveynlerin yas süreci ile demografik değişkenler arasında pozitif bir ilişki vardır.

Araştırmanın alt problemleri:

- 1) Hafif mental retarde çocuklara sahip ebeveynlerin yas süreci,
 - a) ebeveynlerin cinsiyetine,
 - b) ebeveynlerin yaşına,
 - c) ebeveynlerin çalışma durumuna,
 - d) ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzeyine,
 - e) ebeveynlerin öğrenim düzeylerine,
 - f) ebeveynlerin evlilik sürelerine
 - g) ebeveynlerin evlilik sayılarına,
 - h) hafif mental retarde çocuğun doğum tarihine
 - i) hafif mental retarde çocuğun cinsiyetine
 - j) hafif mental retarde çocuğun kardeş sayısına,
 - k) hafif mental retarde çocuğun tanısından sonra geçen süreye,
 - l) hafif mental retarde çocuğun ek tanısının olup olmadığına,
 - m) hafif mental retarde çocuğun kaçınıcı çocuk olduğuna,
 - n) hafif mental retarde çocuğun özel eğitimde geçen süresine göre anlamlı bir farklılaşma göstermekte midir?

Araştırmanın SPSS analizine yönelik belirlenen ve elde edilmesi hedeflenen hipotezler:

- 1) Hafif mental retarde çocuklara sahip ebeveynlerin yas süreci,
 - a) ebeveynlerin cinsiyeti,
 - b) ebeveynlerin yaşı,
 - c) ebeveynlerin çalışma durumu,
 - d) ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzeyi,
 - e) ebeveynlerin öğrenim düzeyleri,
 - f) ebeveynlerin evlilik süreleri,
 - g) ebeveynlerin evlilik sayıları,
 - h) hafif mental retarde çocuğun yaşı,
 - i) hafif mental retarde çocuğun cinsiyeti,
 - j) hafif mental retarde çocuğun kardeş sayısı,
 - k) hafif mental retarde çocuğun tanısından sonra geçen süre,
 - l) hafif mental retarde çocuğun ek tanısının olup olmadığı,
 - m) hafif mental retarde çocuğun kaçınıcı çocuk olduğu,
 - n) hafif mental retarde çocuğun özel eğitimde geçen süre arasında pozitif bir ilişki vardır.

2.YÖNTEM VE METADOLOJİ

2.1 Araştırmanın Modeli

Araştırma; İstanbul İlinin Kağıthane, Eyüp ve Sarıyer İlçelerindeki ilkokullardaki özel alt sınıflar, özel eğitim uygulama okullarında ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde öğrenim gören 6-12 yaş arası 150 öğrencinin anne ve babaları ile sınırlıdır. 6 ebeveyn uç değere sahip olduğundan

değerlendirme dışı kalmıştır. Toplam 294 anne/baba bu sınırlılıklar içinde yorumlanmıştır. Araştırma modeli olarak ilişkiisel tarama modeli kullanılmıştır.

2.2 Evren ve Örneklem

Mevcut araştırmanın evreni İstanbul Avrupa Yakasındaki Kağıthane, Eyüp, Sarıyer ilçelerindeki 6-12 yaşında wisc-r zeka testine göre hafif mental retarde tanısı olan çocukların anne ve babaları kapsamaktadır. Bu yaş aralığının dışındaki çocuklar ve ebeveynleri dahil edilmemiştir. Araştırmanın örnekleme ise 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılında İstanbul İlinin Kağıthane, Eyüp ve Sarıyer İlçelerindeki ilkokullardaki özel alt sınıflar, özel eğitim uygulama okullarında ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde öğrenim gören 6-12 yaş arası 150 hafif mental retarde tanısı almış öğrencinin anne ve babaları uygun örnekleme yöntemiyle seçilmiştir.

2.3 Veri toplama araçları

Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Yas Ölçeği kullanılmıştır.

2.4 Kişisel bilgi formu

Örneklem grubundaki kişilerin demografik bilgilerini belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. 15 maddeden oluşmaktadır. Hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, ebeveynlerin yaşı, cinsiyeti, çalışma durumu, gelir durumu, öğrenim düzeyi, evlilik sayısı ve yılı, Mental retarde çocuğun doğum tarihi, cinsiyeti, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, tanı tarihi, ek tanı ve kaç yıldır özel eğitim aldığına ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

2.5 Yas Ölçeği

Yas ölçeğini 2006 yılında Seher Balcı Çelik geliştirmiştir. Bireylerin yas tepkilerini ölçmek hedeflenmiştir. Yas ölçeği 35 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçeğin fiziksel, duygusal, düşünsel ve davranışsal olarak 4 alt boyutu bulunmaktadır (Balcı Çelik, 2006). 5'li Likert tipi ölçektir. Kişilere kayıpları karşısında yaşadıkları durumla ilgili ifadeler verilir. Bu ifadeleri yaşadıkları sırayla (5) her zaman, (4) sık sık, (3) ara sıra, (2) nadiren, (1) hiçbir zaman olarak değerlendirilmesi istenir. Ölçeğin en yüksek puanı 175'dir. Ölçeğin en düşük puanı ise 35'tir (Balcı çelik, 2006).

2.6 Verilerin Analizi

Katılımcıların demografik özelliklerinin açığa çıkarılabilmesi için frekans dağılımı analizi gerçekleştirilmiştir.

Yas Ölçeği, sonuçlarının normal dağılım gösterip göstermedikleri basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) katsayıları hesaplanarak bulunmuştur.

Hafif mental retarde çocuklara sahip ebeveynlerin yas tepkilerinin, evlilik uyumu, sosyal destek algısı incelendiği bu çalışmada katılımcıların ölçeklerin alt boyutlarında elde edilen puan ortalamaları arasındaki farklar bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi ile (One Way ANOVA) hesaplanmıştır.

Katılımcıların demografik özellikleri, Yas Ölçeği, EUÖ ve ÇBASDÖ sonuçları sürekli değişkenler için Pearson korelasyon analiziyle kategorik değişkenler ise Spearman RHO analizi ile hesaplanmıştır.

3.Bulgular

3.1 Sosyo-demografik Özellikler

Çizelge 1: Ebeveynlerin Yaş Dağılımları

	Anne		Baba	
	n	%	n	%
20-30 Yaş	26	17,3	10	6,7
31-40 Yaş	72	48	71	47,3
41-50 Yaş	42	28	44	29,3
51 Yaş ve Üstü	10	6,7	25	16,7

Çizelge 1'e göre çalışmaya katılan annelerin %17,3'ü 20-30 yaş aralığında, %48'i 31-40 yaş aralığında, %28'i 41-50 yaş aralığında ve %6,7'si 51 yaş ve üstü aralığındadır. Çalışmaya katılan babaların %6,7'si 20-30 yaş aralığında, %47,3'ü 31-40 yaş aralığında, %29,3'ü 41-50 yaş aralığında ve %16,7'si 51 yaş ve üstü aralığındadır.

Çizelge 2: Ebeveynlerin Öğrenim Durumu Dağılımları

	Anne		Baba	
	n	%	n	%
Okumaz Yazmaz	14	9,3	6	4
Okur Yazar	12	8	11	7,3
İlkokul	47	31,3	45	30
Ortaokul	30	20	35	23,3
Lise	39	26	41	27,3
Lisans	7	4,7	10	6,7
Lisansüstü	1	0,7	2	1,3

Çizelge 2'ye göre çalışmaya katılan annelerin %9,3'ü okuma yazma bilememekte ve %8'i herhangi bir okul diploması olmamasına rağmen okuma yazma bilmektedir. %31,3'ü ilkokul mezunuyken, %20'si ortaokul, %26'sı lise, %4,7'si lisans ve %0,7'si lisanüstü programdan mezun olmuştur. Annelerin ortalama eğitim süresi ise 7,08 yıl olarak hesaplanmıştır. Çalışmaya katılan babaların %4'ü okuma yazma bilememekte ve %7,3'ü herhangi bir okul diploması olmamasına rağmen okuma yazma bilmektedir. %30'u ilkokul mezunuyken, %23,3'ü ortaokul, %27,3'ü lise, %6,7'si lisans ve %1,3'ü lisanüstü programlardan mezun olmuştur. Babaların ortalama eğitim süresi ise 7,82 yıl olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 3: Ebeveynlerin Gelir Getirici Bir İşte Çalışma Dağılımları

	Anne		Baba	
	n	%	n	%
Evet	27	18	113	75,3
Hayır	123	82	37	24,7

Çizelge 3'e göre çalışmaya katılan annelerin %18'i aktif olarak çalışırken %82'si çalışmamaktadır. Öte yandan, çalışmaya katılan babaların %75,3'ü aktif olarak çalışırken %24,7'si çalışmamaktadır.

Çizelge 4: Ailelerin Gelir Dağılımları

	n	%
0-1604 TL	20	13,3
1605-3000 TL	72	48
3001-4500 TL	42	28
4501-6000 TL	12	8
6001 ve üstü	4	2,7

Çizelge 4'e göre çalışmaya katılan ailelerin %13,3'ü aylık geliri 0-1604 TL arasındayken %48'i 1605-3000 TL, %28'i 3001-4500 TL, %8'i 4501-6000 TL ve %2,7'si 6001 ve üstünde gelir elde etmektedirler.

Çizelge 5: Ebeveynlerin Evlilik Süreleri Dağılımları

	Anne		Baba	
	n	%	n	%
0-10 Yıl	40	26,7	39	26
11-15 Yıl	39	26	41	27,3
16-20 Yıl	35	23,3	34	22,7
21 Yıl ve Üstü	36	24	36	24

Çizelge 5'e göre çalışmaya katılan annelerin %26,7'si 0-10 yıllık, %26'sı 11-15 yıllık, %23,3'ü 16-20 yıllık ve %24'ü 21 yıl veya daha fazla süredir evlidirler. Çalışmaya katılan babaların %26'sı 0-10 yıllık, %27,3'ü 11-15 yıllık, %22,7'si 16-20 yıllık ve %24'ü 21 yıl veya daha fazla süredir evlidirler.

Çizelge 6: Ebeveynlerin Kaçınıcı Evlilikleri

	Anne		Baba	
	n	%	n	%
İlk Evlilik	143	95,3	134	89,3
İkinci Evlilik	6	4	16	10,7
Üç Veya Daha Fazla	1	0,7	0	0

Çizelge 6'ya göre çalışmaya katılan annelerin %95,3'ünün ilk evlilikleri olduğu, %4'ünün ikinci defa ve %0,7'sinin üç veya daha fazla defa evlendikleri bulunmuştur. Öte yandan çalışmaya katılan babaların %89,3'ünün ilk defa ve %10,7'sinin ikinci defa evlendikleri tespit edilmiştir.

Çizelge 7: Çocuğun Cinsiyet, Yaş ve Tanı Süreleri Ortalamalarının Dağılımı

	n	%	Yaş Ort. (Ay) (ss)	Tanı Konduktan Sonra Geçen Süre (Ay) (ss)
Kız	66	44	114,74 (21,3)	61,3 (39,1)
Erkek	84	56	112,17 (21)	59,3 (39,2)

Hafif mental retarde olan çocukların cinsiyetleri, yaşları ve tanı konduktan sonra geçen süreye ilişkin dağılımlar Çizelge 7'de gösterilmiştir. Buna göre çocukların %44'ü (n=66) kız çocuğu iken %56'sı (n=84) erkek çocuğudur. Kız çocuklarının ortalama yaşı 114,74 ay iken (ss=21,3) [9 yıl 6 ay] erkek çocuklarının ortalama yaşı 112,17 ay (ss=21) [9 yıl 4 ay] olarak hesaplanmıştır. Kız çocuklarına konulan hafif mental retarde teşhisinin üstünden ortalama 61,3 ay (ss=39,1) [5 yıl 1 ay] geçtiği buna karşın erkek çocuklarda ise bu sürenin ortalama 59,3 ay (ss=39,2) [4 yıl 11 ay] olduğu bulunmuştur.

Çizelge 8: Çocuğun Kardeş Sayısı

	n	%
Tek Çocuk	44	29,3
İki	56	37,3
3-5 Kardeş	47	31,3
6 ve üstü	3	2

Çizelge 8'e göre hafif mental retarde çocukların %29,3'ü (n=44) tek çocukken, %37,3'ünün (n=56) iki kardeş oldukları, %31,3'ünün (n=47) 3-5 kardeş oldukları ve %2'sinin (n=3) 6 veya daha fazla kardeşe sahip oldukları bulunmuştur.

Çizelge 9: Ek Tanı Durumu

	n	%
Evet	21	14
Epilepsi	3	14,3
DEHB	2	9,5
İşitme Engeli	2	9,5
Otizm	2	9,5
Öğrenme Güçlüğü	2	9,5
Asperger	1	4,8
Hayır	129	86

Çizelge 9'a göre hafif mental retarde çocukların %14'üne (n=21) ek bir tanı daha konmuştur. Konulan ek tanıların %14,3'ü (n=3) epilepsi iken %9,5'i (n=2) dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, %9,5'i (n=2) işitme engeli, %9,5'i (n=2) otizm, %9,5'i (n=2) öğrenme güçlüğü ve %4,8'i (n=1) asperger olarak sıralanmaktadır. Geri kalan çocukların %86'sına (n=129) herhangi bir ek tanı konulmamıştır.

Çizelge 10: Özel Eğitimde Geçirdiği Süre

	n	%
0-2 Yıl	63	42
3-6 Yıl	64	42,7
7 Yıl ve Üstü	23	15,3

çizelge 10'a göre hafif mental retarde çocukların %42'si (n=63) 0-2 yıl, %42,7'si (n=64) 3-6 yıl ve %15,3'ü (n=23) 7 yıl ve üstü sürede özel eğitim almaktadır.

3.2. Yas Ölçeği Sonuçları

Çizelge11: Yas Ölçeği Sonuçları

	n	Minimum	Maksimum	μ	SS	Skewness	Kurtosis
Anne Yas Fiziksel	147	5,00	25,00	11,90	4,00	,395	,534
Anne Yas Duygusal	147	10,00	43,00	25,04	6,89	-,016	-,092
Anne Yas Bilişsel	147	10,00	46,00	29,95	8,27	-,617	,095
Anne Yas Davranışsal	147	10,00	42,00	19,27	7,77	,764	,032

Anne Yas Toplam	147	35,00	132,00	86,16	21,40	-,203	-,189
Baba Yas Fiziksel	147	5,00	20,00	10,59	3,67	,426	-,380
Baba Yas Duygusal	147	10,00	41,00	25,10	7,11	-,284	-,282
Baba Yas Bilişsel	147	10,00	42,00	27,84	8,55	-,745	-,313
Baba Yas Davranışsal	147	10,00	40,00	18,25	7,11	,814	,077
Baba Yas Toplam	147	35,00	127,00	81,78	20,46	-,325	-,034

Annelerin Yas Ölçeğinin toplam ortalama puanı 86,16 (ss=21,40) olarak hesaplanmış, Aynı şekilde babaların toplam puan ortalamasının ise 81,78 (ss=20,46) olarak hesaplanmıştır. Annelerin Yas Ölçeğinin fiziksel alt boyutunda ortalama puanı 11,90 (ss=4) olarak hesaplanmış, Aynı alt boyutta babaların puan ortalamasının ise 10,59 (ss=3,67) olarak hesaplanmıştır. Annelerin Yas Ölçeğinin duygusal alt boyutunda ortalama puanı 25,04 (ss=6,89) olarak hesaplanmış, babaların puan ortalamasının ise 25,10 (ss=7,11) olarak hesaplanmıştır. Annelerin Yas Ölçeğinin bilişsel alt boyutunda ortalama puanı 29,95 (ss=8,27) olarak hesaplanmış, babaların puan ortalamasının ise 27,84 (ss=8,55) olarak hesaplanmıştır. Annelerin Yas Ölçeğinin davranışsal alt boyutunda ortalama puanı 19,27 (ss=7,77) olarak hesaplanmış, babaların puan ortalamasının ise 18,25 (ss=7,11) olarak hesaplanmıştır. Aynı zamanda Tabachnick ve Fidell (2015)'e göre verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

3.3 Demografik Değişkenlerle Yas Ölçeği Arasındaki Korelasyonlar

Annelerin fiziksel alt boyutu ile eşlerinin kaçınıcı evlilikleri olduğu arasında ($r=.173$, $p<.05$) ve çocuğa tanı konulduktan sonra geçen süre arasında ($r=.173$, $p<.05$) pozitif yönlü ve anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Tespit edilen ilişkiler cohen d etki büyüklüğü kategorisine göre (Cohen, 1992) zayıf olarak tasniflenmiştir.

Annelerin duygusal alt boyutu ile annenin öğrenim düzeyi arasında ($r=.189$, $p<.05$), annenin kaçınıcı evliliği olduğu arasında ($r=.208$, $p<.05$) ve eşlerinin öğrenim düzeyi arasında ($r=.208$, $p<.05$) pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Tespit edilen ilişkiler cohen d etki büyüklüğü kategorisine göre (Cohen, 1992) zayıf olarak tasniflenmiştir.

Annelerin bilişsel alt boyutu ile herhangi bir demografik özellik arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Annelerin davranışsal alt boyutu ile annenin kaçınıcı evliliği olduğu arasında ($r=.285$, $p<.01$), eşinin kaçınıcı evliliği olduğu arasında ($r=.236$, $p<.01$) pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Tespit edilen ilişkiler cohen d etki büyüklüğü kategorisine göre (Cohen, 1992) zayıf olarak tasniflenmiştir.

Annelerin toplam yas puanı ile annenin kaçınıcı evliliği olduğu arasında ($r=.247$, $p<.01$) ve eşinin kaçınıcı evliliği olduğu arasında ($r=.184$, $p<.05$) pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Tespit edilen ilişkiler cohen d etki büyüklüğü kategorisine göre (Cohen, 1992) zayıf olarak tasniflenmiştir.

Babaların fiziksel alt boyutu ile demografik özellikler arasında herhangi bir anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

Babaların duygusal alt boyutu ile eşlerinin öğrenim durumu arasında ($r=.203$, $p<.05$) ve eşlerinin kaçınıcı evlilikleri olduğu arasında ($r=.247$, $p<.01$) pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Tespit edilen ilişkiler cohen d etki büyüklüğü kategorisine göre (Cohen, 1992) zayıf olarak tasniflenmiştir.

Babaların bilişsel alt boyutu ile herhangi bir demografik özellik arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Babaların davranışsal alt boyutu ile eşlerinin kaçınıcı evliliği olduğu arasında ($r=.327$, $p<.01$), babanın kaçınıcı evliliği olduğu arasında ($r=.240$, $p<.01$) pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Tespit edilen ilişkiler cohen d etki büyüklüğü kategorisine göre (Cohen, 1992) zayıf olarak tasniflenmiştir.

Babaların toplam yas puanı ile eşlerinin kaçınıcı evliliği olduğu arasında ($r=.282$, $p<.01$) ve babanın kaçınıcı evliliği olduğu arasında ($r=.185$, $p<.05$) pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Tespit edilen ilişkiler cohen d etki büyüklüğü kategorisine göre (Cohen, 1992) zayıf olarak tasniflenmiştir.

Çizelge 12: Demografik Değişkenler ve Yas Ölçeği Arasındaki Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Anne Yas Fiziksel (1)	1																									
Anne Yas Duygusal (2)	,47	1																								
Anne Yas Bilişsel (3)	,37	,67	1																							
Anne Yas Davranışsal (4)	,46	,51	,42	1																						
Anne Yas Toplam (5)	,65	,85	,82	,77	1																					
Baba Yas Fiziksel (6)	,44	,35	,31	,30	,42	1																				
Baba Yas Duygusal (7)	,38	,72	,60	,38	,67	,47	1																			
Baba Yas Bilişsel (8)	,27	,55	,66	,30	,60	,19	,62	1																		
Baba Yas Davranışsal (9)	,25	,39	,34	,58	,52	,47	,45	,38	1																	
Baba Yas Toplam (10)	,41	,68	,66	,51	,74	,59	,85	,80	,75	1																
Anne Yaş (11)	-,02	-,02	,02	,01	,00	-	-	,08	,13	,07	1															
Anne Öğrenim Durumu (12)	-,00	,18	,08	,08	,12	,07	,20	,14	,02	,15	-	1														
Anne Evlilik Süre (13)	,06	-,06	-,03	,01	,02	,01	,07	,03	,04	,00	,705	-	1													
Anne Kaçınıcı Evlilik (14)	,14	,20	,12	,28	,24	,03	,27	,16	,32	,28	-	,020	,008	1												
Anne Eşin Kaçınıcı Evliliği (15)	,17	,09	,09	,23	,18	-	,22	,12	,30	,23	,026	-	-	,610	1											
Baba Yaş (16)	-,01	-,08	-,00	,03	,04	,05	,03	,04	,04	,01	,820	-	,728	-	-	1										
Baba Öğrenim Durumu (17)	,03	,20	,11	,07	,14	,09	,16	,12	,08	,15	-	,680	-	,021	-	-	1									
Baba Evlilik Süre (18)	,09	-	-	,00	-	-	-	,05	,06	,02	,716	-	,989	,008	-	,739	-	1								
Baba Kaçınıcı Evlilik (19)	,11	,06	,10	,17	,14	-	,17	,11	,24	,18	,053	-	,014	,610	,93	,045	-	-	1							
Baba Eşin Kaçınıcı Evliliği (20)	,14	,20	,12	,28	,24	,03	,27	,16	,32	,28	-	,020	,008	1,00	,61	-	,021	,00	,61	1						
Toplam Gelir (21)	-,05	,04	-	,04	,01	,00	,03	,05	,03	,04	-	,253	,046	-	-	,009	,275	,06	-	-	1					
Çocuğun Kardeş Sayısı (22)	,01	-	-	-	-	-	-	,03	-	-	,287	-	,462	-	-	,299	-	,45	-	-	,0	1				
Konduktan Sonraki Süre (23)	,17	,08	-	,12	,09	,12	,08	,03	,02	,07	,127	,165	,236	,054	-	,186	,273	,23	,00	,05	,1	,09	1			
Ek Tanı (24)	,09	-	-	-	-,01	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	,057	-	-	-	-	-,0	-	-	1		
Kaçınıcı Çocuk (25)	,07	-	,01	,07	,03	,06	-	,05	,11	,05	,394	-	,532	-	-	,439	-	,54	-	-	,0	,78	,03	,0	1	

**p<.01,

*p<.05

4.TARTIŞMA, SONUÇ

Mevcut araştırmada, hafif mental retarde çocuklara sahip ebeveynlerin bu tanı nedeniyle yaşadıkları yas süreçlerinin çiftlerin yaş dağılımları, öğrenim durumları, çalışma durumları, gelir dağılımları, evlilik süreleri ve sayıları, hafif mental çocuğun cinsiyeti, yaşı, tanı süresi, ek tanı durumu ve özel eğitimde geçirdiği süre gibi sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırmada çıkan sonuçlara göre annelerin toplam ortama yas puanı 86,16 (ss=21,40) olarak hesaplanmıştır. Babaların toplam ortalama yas puanı ise 81,78 (ss=20,46) olarak hesaplanmıştır. Araştırmada çıkan bu verilere göre ebeveynler yoğun yas tepkileri vermektedir. Ayrıca ebeveynler arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır.

Literatürde mental eratde çocuktan annelerin daha çok etkilendiği bulunmuştur (Karpat, 2011). Yapılan başka bir çalışmada ise “annelerin çocuklarının engeli nedeniyle suçlu ve depresif hissettikleri, babalarınsa çoğunlukla öfkeli hissettiği açıklanmıştır” (Karpat, 2011).

Araştırma sonuçlarına göre, yas ölçeğinde annelerin toplam yas puanı ile kendilerinin kaçınıcı evlilik yaptığı arasında ve eşlerinin (babaların) kaçınıcı evlilik yaptığı arasında pozitif yönlü ve anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Öte yandan babaların toplam yas puanı ile kendilerinin kaçınıcı evlilik yaptığı arasında ve eşlerinin (annelerin) kaçınıcı evlilik yaptığı arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Buna göre ebeveynlerin evlilik sayısının artması halinde toplam yas puanının da artacağı değerlendirilmektedir.

Annelerin yas ölçeğinde davranışsal alt boyutun annelerin yaşına göre farklılaştığı bulunmuştur (çizelge, 12). Yapılan post hoc analizinde her ne kadar yaş kategorileri arasında ayrışma gözlenmese de ve 51 üstü yaşa sahip olan annelerin 31-40 yaş ve 41-50 yaş aralığında olan annelere göre daha yüksek davranışsal yas semptomlarına sahip olduğu gözlenmektedir. Annelerin Yas Ölçeği'nin Duygusal alt boyutundan elde ettikleri puan ortalamalarının öğrenim düzeylerine göre farklılaştığı bulunmuştur (çizelge, 12). Yapılan post hoc analizinde her ne kadar öğrenim düzeyleri arasında ayrışma gözlenmese de lise ve üniversite mezunu annelerin diğer düzeylere göre daha yüksek duygusal semptom sergiledikleri anlaşılmaktadır. En yüksek skora sahip olan lisansüstü grupta sadece 1 kişi yer aldığından bu değerlendirmenin dışında bırakılmıştır.

Babaların Yas Ölçeğinin davranışsal alt boyutunda ve toplam yas puan ortalamasında öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Yapılan post hoc analizinde her ne kadar gelir düzeyleri arasında ayrışma gözlenmese de okumaz yazmazlar ile lisansüstü grubun diğer düzeylerden daha yüksek puanlar elde ettikleri gözlenmektedir (çizelge, 12). Aynı şekilde toplam yas puanında da okumaz yazmazlar ile lisansüstü grubun diğer düzeylerden çok daha fazla puan ortalamasına sahip oldukları anlaşılmaktadır.

5.1 Öneriler

Çalışmanın sonuçlarına göre aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- Alanda çalışan profesyoneller yeti yetersizliği olan çocuğun sağlıklı yetiştirilebilmesi için rollerin yapılanmasında ailelere yardımcı olabilirler.
- Hafif mental retarde çocuğu olan ebeveynlerin profesyonel desteğe ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu nedenle sağlık çalışanları aracılığıyla aile merkezli bakıma ağırlık verilebilir.
- Ebeveynlerin duygusal ihtiyaçları doğrultusunda verilen sosyal destek artırılabilir.
- Ebeveynlere alanda çalışan meslek grupları daha çok rehberlik edebilir.
- Kamu ve sivil toplum örgütleriyle toplumsal eğitimin sürekliliği, aile eğitimlerinin devamlılığı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Aysan, F., Özben, G.** (2007) Engelli Çocuğu Olan Anne Babaların Yaşam Kalitelerine İlişkin Değişkenlerin İncelenmesi. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi. 22, 1-6
- Balcı Çelik, S.** (2006). Yas Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi,3(25), 105-114.

- Cohen, J.** (1992). A power primer. *Psychological bulletin*, 112(1), 155-159.
- Cohen, S., Wils, T.A.** (1985). Stres, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 310-357
- Çürük, N.** (2008). Ankara İl Merkezinde Bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı İş Okullarında 1. ve 4. sınıfa Devem eden Zihinsel engelli Çocukların Annelerinin Kaygı ve Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştıkları Problemlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dereli, F., Okur, S.** (2008). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Depresyon Durumunun Belirlenmesi, *Yeni Tıp Dergisi*, 25, 164-158
- Erez, M.** (2012). 7-11 Yaş Arası Özel Eğitim Gören Zihinsel Engelli Öğrenci Annelerinin Stres Belirtileri Ve Sosyal Kaygı Düzeyi Açısından Karşılaştırılması. Yüksek lisans tezi. İstanbul Arel Üniversitesi, sosyal bilimler enstitüsü. İstanbul
- Girli, A., Yurdakul, A., Sarısoy, M., Özekes, M.** (2000). Zihinsel Engelli ve Otistik Çocukların Anne-Babalarına Yönelik Grup Danışmanlığının Depresyon, Benlik Saygısı ve Tutumları Üzerine Etkisi. *Saray Rehabilitasyon*. 6: 2-9, [SEP]
- Ende İnce, Z., Güdücü Tüfekçi, F.** (2015). Engelli Çocuğu Olan Ebeveynlerde Evlilik Uyumu Ve Yaşam Doyumunun Değerlendirilmesi Ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 4(1).
- Mccubbin, A.M, Huang, S.T** (1989) Family Strengths In The Care Of Handicapped Children: Targets For Intervention, *Family Relations*, 38,436- 443.
- Minnors, P.M** (1988). Family Resources And Stres Associated With Having A Mentally Retarded Child. *American Journal Of Mental Retardation* 93 (2), 184 – 192
- Karaçengel, B.** (2007). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Anneler ile Sağlıklı Çocuğa Sahip Annelerin Atılganlık ve Suçluluk-Utanç Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karpat, D.** (2011). Yaygın Gelişimsel Bozukluk Tanısı Alan Çocukların Ebeveynlerinin Yaşadığı Yas Tepkilerinin, Evlilik Uyumlarının ve Sosyal destek Algılarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim bilimleri Enstitüsü. İzmir
- Köroğlu, E.** (2018). DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı. HYB Yayıncılık
- Kubler, R.E.** (1969). *On Deathand Dying*, New York: New York : The Mac millan Company.
- Sarısoy, M.** (2000). Otistik ve Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Tabachnick, B.G., Fidell, L.S.** (2015). Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı. Nobel Akademik. Ankara.
- Tekinarslan, İ.Ç.** (2010). Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrenciler. İ.H. Diken (Ed.). Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim içinde. Ankara: Pegem Akademi, 135-164.